

אומרים אנו בזו שעשאה על דעת ראשונה, כי מהו דתימא אי פלקא דעתך כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה ומשום כך חל פיגול ברביעית שנעשתה בשתיקה, אם כן מהדר פיגולי בכל חדא וחדא למה לי, ומדוע לא שתק אף בשניה ובשלישית, ונוכיח מכאן שלא עשה על דעת הראשונה, קא משמע לן שאין אומרים כן.

ומקשינן: והא בין בין קתני בברייתא, מב-ב ומשמע שפיגל או בזו או בזו, ולדברך מדובר בשפיגל בשלושתן!?

המשנה בששתק בשניה, מידי שתק קתני בברייתא?

אלא אמר רב אשי: הכא במאי עסקינן, כגון שפיגל והוציא הפיגול בשפתיו בראשונה ובשניה ובשלישית. דהיינו, הן במתנות שעל הבדים, הן במתנות שעל הפרוכת, והן במתנות שעל קרנות המזבח הפנימי. אבל ברביעית שעל גג המזבח לא פיגל, ולעולם טעמו של רבי מאיר הוא משום כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, ומשום כך אף הרביעית פיגלה, ושמענו בזה חידוש, שאף על פי שלא שתק אלא ברביעית, מכל מקום

שמאחר ובתחילה נתן את הדם על קרנות המזבח, ולאחר מכן מזה את שבע ההזאות על חציו של מזבח, נמצא הדם, חציו למעלה וחציו למטה. ויסוד מחלוקתם תלוי במחלוקת זו, רש"י סובר שאם נשפך דם הפר, לאחר שנתן ממנו על הקרנות, יכול להביא פר אחר בשביל להזות מדמו על טהרו של מזבח, משום שנתנה על הקרנות והזאה על טהרו של מזבח הינן שתי כפרות, ואינם צריכות להיעשות מדמו של אותו פר, ומשום כך, לא יכל רש"י לפרש את קושיית הגמרא בזה שמחמת הדם של הקרנות יחשב חצי דם למעלה וחציו למטה, שהרי שתי כפרות הן, ולכך פירש שבהזאת טהרו של מזבח עצמה, נמצא חצי דם למעלה וחציו למטה.

אולם דעת התוס', שאין ליתן את מתנות הקרנות ואת מתנות טהרו של מזבח משני פרים, ואם נשפך הדם באמצע, ושחט פר אחר, יש לו להתחיל שוב ממתן הקרנות, והיינו ששתי נתינות אלו הינן כפרה אחת, וכיון שכן, היטב פירשו את קושיית הגמרא, שמאחר ונותן מקצת דם זה על הקרנות ומקצתו על טהרו, הרי שחצי הדם למעלה וחציו למטה.

אלא שהתקשה לשיטת התוס', במה שתירצה

שאם כן יתפרשו הדברים כנתינת טעם לדברי רבנן, שאין אומרים על דעת ראשונה הוא עושה, משום שחזר ופיגל בשלישית, וזה אינו, שהרי לרבנן, אף אם לא חזר ופיגל בשלישית אין זה פיגול, ואין אומרים על דעת ראשונה הוא עושה.

6. כן פירש רש"י. וזהו לשיטתו לקמן שהזאת טהרו של מזבח, והזאת קרנותיו שתי כפרות הן, ולדעת רבי מאיר יכול להביא פר אחד להזאת קרנות, ופר אחד להזאת טהרו של מזבח. ובתוס' הביאו את דברי רש"י במנחות שפירש, כגון שפיגל בראשונה ובשניה ושתק בשלישית. וכתבו, שלפירוש זה, חשובות ההזאה השלישית שהיא מתן קרנות מזבח הזהב, ומתן שבע על גגו כמתנה אחת.

ובכתבי הגרי"ז, ביאר בזה את דברי רש"י והתוס' [לעיל לח א] שנחלקו בקושיית הגמרא שם לגבי הזאת שבע לטהרו של מזבח, והרי "לא מצינו דמים שחציין למעלה וחציין למטה", דעת רש"י שקושיית הגמרא באה משום שסברה שמזה כנגד אמצעו של מזבח, ולכן שאלה ביחס להזאות טהרו של מזבח עצמו כיצד יתכן ליתן חציין למעלה וחציין למטה, אולם התוס' פירשו

ומסיקה הגמרא: **קשיא!**

ועתה, באה הגמרא להקשות על השיטה שחיפשה להעמיד את טעמו של רבי מאיר הוא משום שמפגלין בחצי מתיר. **אמר מר: רבי מאיר אומר** לגבי מחשב במקצת הזאות, או בקומץ לבדו, **פיגול וחיובין עליו כרת**. ומקשינן: אמנם לגבי קומץ ולבונה יתכן לומר מפגלין בחצי מתיר, אבל לגבי חצי זריקה כיצד ניתן לומר דבר זה, **מכדי כרת על אכילת בשר פיגול לא מיחייב עד**

שיקרבו כל מתיריו שתיכלנה עבודות הדם של הזבח, וכדאמר מר, **כהרצאת זבח כשר כך הרצאת פסול**, מה הרצאת כשר אינה הרצאה עד שיקרבו כל מתיריו לאחר סיום ארבע עבודות הדם, אף הרצאת פסול כשבא לפגל אין חל הפיגול עד שיקרבו כל מתיריו. ומעתה, והא בחטאות הפנימיות כיון דחשיב ביה מחשבת פיגול בפנים בהזאות של בין הבדים פסליה⁷ וכמאן דלא אדי הזה את דמו דמו⁸, ואם כן, כי הדר מדי

הגמרא שהזאת טהרו של מזבח היתה על גגו של מזבח, ומה בכך, מכל מקום יש כאן נתינת דם כפרה אחת בשני מקומות, והרי זה כנתינת חציו למעלה וחציו למטה!?

7. כתב האחיעזר (יורה דעה, כו ב), מכאן יש לפשוט שמה שצריך בפיגול שיקרבו כל מתיריו, היינו רק לענין חיוב כרת, אבל פסולו של הזבח חל מיד כשחשיב מחשבת פיגול (והסתפק בדבר זה המשנה למלך בהלכות פסולי המוקדשין, יח ז), ולכך שאלה הגמרא, שמאחר ונפסל הזבח מיד כשחשיב בחצי מתיר, שוב אין בהזאתו אלא הזאת מים בעלמא.

8. בכתבי הגרי"ז הביא בשם הגר"ח שהקשה, למה לגמרא לומר דבר זה שהזאות הראשונות הינן כמו שלא הוּוּ, הרי עיקר הקושיא היא מההזאות האחרונות שהן המרצות לפיגול, שמאחר ונפסלו על ידי מחשבתו בעת הזאות הראשונות, ממילא נחשבות הן כהזאת מים בעלמא, ואינן מרצות לפיגול, אבל מהזאות הראשונות וודאי לא קשה כלום, כי הן וודאי היו מרצות לפיגול, שהרי חישוב בעת עשייתן! ובאמת השיטה מקובצת [אות א] מחק תיבות אלו, וגרס בגמרא "והא כיון דחשיב בפנים פסליה, כי הדר מדי בהיכל מיא בעלמא הוא דקא אדי".

ותירץ הגר"ח לבאר קושיית הגמרא באופן אחר מפירוש רש"י, שאמנם, מכל זריקה אין להקשות שתחשב זריקת מים בעלמא, כי מאחר והיא מרצה לפיגולו הרי זו זריקה מעולה, ורק לגבי הזאות יום הכפורים הוקשה לגמרא, שמכיון שהזאות בין הבדים נפסלו, נמצא שבהזאות שנותן אח"כ בהיכל, מלבד פסול פיגול שיש עליהם, נתווסף עוד פסול אחר של "הקדים מעשה לחבירו", והיינו, שבדין הזאות יום הכפורים צריך שתהיינה כל העבודות לפי הסדר, ואם הקדים מעשה לחבירו לא עשה ולא כלום, משום שנאמר בהם "חוקה" לעכב, ואם כן, מאחר ונפסלו הזאות הראשונות של בין הבדים, הרי שבכדי לעשות העבודה בהכשר יש לו להתחיל שוב מהזאות הראשונות, ואם המשיך להזות בהיכל, הרי הזאות אלו פסולות משום שנעשו קודם הזריקות הכשרות של בין הבדים, ועל זה לא מועיל דין "מרצה לפיגולו", שאין דין זה מועיל אלא לגבי פסול פיגול שלהן אבל לא לגבי פסול כסדרן.

וזהו ששאלה הגמרא, מאחר וחשיב בהזאות של בין הבדים ופסלם, הרי הן כאילו לא עשאן, ואם כן, כשמזה דם בהיכל, מים בעלמא הוא מזה משום שבזה הוא מקדים מעשה לחבירו, ועל פסול זה לא שייך דין "מרצה לפיגולו". וכן פירש השפת אמת.

שיהיה פיגול, וזריקה זו כמו שהיא מרצה לפיגולו, והוא הדין לרבנן הסוברים אין מפגלין בחצי מתיר, או לרבי מאיר בשיטה הסוברת שטעמו משום על דעת ראשונה הוא עושה, שמאחר וצריך לחשב על כל עבודת הזריקה, ולא מצינו שיחול פיגול אלא באופן זה, בהכרח שעל זה דיברה תורה באומרה דין פיגול בזריקה, וזריקה זו שפיגל בה היא המרצה לפיגולו,⁹ אבל לשיטה הסוברת

דמו בהיכל,⁹ מיה בעלמא הוא דקא אדי ונמצא שלא זרק דמו והרי מתנה אחת מעכבת בחטאות הפנמיות? ואמנם, כאשר מפגל בעת השחיטה, אף על פי שנפסל הזבח בכך, ולאחר מכן זורק את דמו במחשבה או בשתיקה, וזריקה זו נעשית בדם פסול, יש לומר שמאחר וריבתה התורה דין מחשבת פיגול בעת השחיטה שהיא מפגלת, הרי בהכרח באופן זה דיברה תורה

ואין הן נצרכים לדין הרצאת הפיגול ומשום כך לא נאמר בהן שיהיו מרצים לפיגולו, וכיון שכן, הרי הן מים בעלמא. ובהמשך יובאו דבריו בהרחבה.

10. כן פירש רש"י. ובמנחות [טז ב] תירץ באופן אחר, שכאשר חישוב בעת השחיטה, הרי שאותה עבודה שפיגל בה נעשית כולה בקדושתה, ומה שאין כן כאשר מפגל בהזאות של בין הבדים לא נעשית העבודה כולה בקדושתה, שהרי כל ארבעים ושלוש ההזאות הינן עבודה אחת, אמנם, לרבנן שאין מפגלין בחצי מתיר, הרי שמאחר וצריך לפגל בכל ההזאות נמצא שלא נגמר הפיגול עד שיפגל בכולן, ונעשית כל העבודה בקדושתה.

והקשו התוס' [ד"ה כי מדין], אם כן בפגל בקומץ ולא בלבונה שלדעת רבי מאיר הרי זה פיגול, מדוע לא שאלה הגמרא שהיות ולא נעשית כל העבודה בקדושתה, נמצא כשמקטיר הלבונה, עפר בעלמא הוא מקטיר!?

ובשיטה מקובצת הקשה עוד, מדברי אילפא לעיל [כט ב], שאם חישוב שתי מחשבות בשני סימנים אין בזה משום עירוב מחשבות לדעת רבי יהודה, ומבואר, שאפשר לפגל בסימן אחד, ומדוע, הרי לא נעשית כל העבודה בקדושתה? ובשם רבנו תם פירשו, שרק במקום שהיו שתי חצאי העבודות בשני מקומות, שייך לומר

9. הקשו התוס' [ד"ה כי מדין], מדוע לא שאלה הגמרא שכשהזהה מקצת הזאות של בין הבדים במחשבה, הרי יתר ההזאות שם הינן מים בעלמא, ולמה הוזקה הגמרא להקשות זאת רק על הזאות ההיכל?! ואמנם, דעת התוס' במנחות [טז ב] שאף לרבי מאיר אין נעשה פיגול במחשבה על חלק מהזאות של בין הבדים, אלא על ידי כולן, אכן, דעת התוס' כאן אינה כן.

ותירצו, שאין הזאות של בין הבדים נחשבות להזאות מים, כי לא נגמר הפיגול עד שיסיים כל ההזאות של בין הבדים, ומה שאין כן הזאות ההיכל אין גמר הפיגול תלוי בהן שהרי אם נשפך הדם לאחר הזאות בין הבדים, מביא פר אחר ומתחיל מההיכל ולא מבין הבדים, וכן הוא לגבי הזאות מזבח הזהב שאין גמר הפיגול של הזאות ההיכל תלוי בהן.

והקשה בכתבי הגרי"ז, מאחר וסוברים התוס' שמועילה מחשבת פיגול אפילו בהזאה אחת מבין כל הזאות של בין הבדים, אם כן בהכרח טעמם במה שכתבו שלא נגמר הפיגול עד גמר הזאות אלו הוא משום שצריך שיקרבו כל מתיריו, ואם כן, הרי לדין קרבו כל מתיריו צריך גם את יתר ההזאות שמהיכל והלאה! ותירץ, על פי מה שייסד שלדין הרצאת פיגול די בהזאות של בין הבדים לבד, מאחר ויתר ההזאות אינן דין בקרבן אלא בסדר היום, וכל עיכובן הוא במה שצריך שיקרבו כל המתירים,

"מפגלין בחצי מתיר", אין כאן זריקה כלל, כי מאחר ולא גמר הזריקה במחשבת פיגול אלא במחשבה כשרה,¹¹ נמצא שיש כאן חצי זריקה של פיגול וחצי זריקה כשרה, ואין כאן זריקה המרצה לפיגולו.

ומתרצינן: **אמר רבה: מה שאמר רבי מאיר פיגול בהזאות משכחת לה בארבעה פרים ובארבעה שעירים** כשפיגל בהזאות על בין הבדים בכל מתנותיו של פר ראשון, ונשפך דמו, ושחט פר אחר, והזה מדמו על הפרוכת,¹² וכן פר אחד לקרנות ואחד

שחצי שני הרי אינו חשוב עבודה, וכגון שהיזה לפני ולפנים, ואח"כ הזה בהיכל, שמאחר ונסתלק מבפנים נגמרה מחשבתו, ומכאן והילך הרי הוא מזה מים בעלמא, אבל באופן ששני חצאי העבודות נעשו במקום אחד, הרי שניהם חשובים עבודה, ולכך הקטת הלבונה, וסימן שני בשחיטה חשובים עבודה.

11. כל זה מדברי רש"י הוא. וכתב בכתבי הגרי"ז, משמע מדבריו שכל קושיית הגמרא הינה רק משום שבעת ההזאות האחרונות שתק ולא חישב מחשבת פסול, וכן בתירוץ השני של הגמרא שמועילה זריקה לענין דין "קרבו מתיריו" מבואר ברש"י דהיינו במקום שלא חישב מחשבה אחרת בעת הזאות האחרונות. והקשה, מה בכך אם חישב אף בהן, הלא אין מחשבתו זו מוסיפה או מגרעת כלום, מאחר וכבר נעשה פיגול בחצי מתיר ראשון!?

וכתב לבאר, שדין "מרצה לפיגולו" לא נאמר אלא באותן הזאות הצריכות להרצאת הפיגול, דהיינו הזאות המתירות את הקרבן, וארבעים ושלוש הזאות של יום הכפורים, אף על פי שמעכבות זו את זו, מכל מקום אינן אלא משום חובת היום, אבל להתיר את הקרבן די בהזאות של בין הבדים לבדן, אלא שאם לא יגמור את כל הזריקות יפסל הקרבן מחמת שכל ההזאות מעכבות זו את זו, נמצא לפי זה, שההזאות ההיכל והלאה אינן נצרכות להרצאת הפיגול, שלזה די בהזאות של בין הבדים, ורק שבעהדרן יהיה חסרון שלא קרבו כל מתיריו של הזבח, וכיון שכן, הרי שלא נאמר בהן דין הרצאת

פיגול. וזהו ששאלה הגמרא, מאחר ואין למתנות ההיכל דין ריצוי לפיגול, כמים בעלמא הן, ואין כאן "קרבו מתיריו" של הזבח, שהרי לא קרבו מתיריו בהכשר, ולא קרבו מתיריו בדין ריצוי לפיגולו. אולם, כל זה רק אם לא פיגל בהזאות אלו, אבל אם פיגל גם בהן, הרי שיש להן דין הרצאת פיגול מחמת זה עצמו שפיגל בהן, וחל עליהן דין "מרצה לפיגולו", וכיון שחל עליהן דין זה נמצא שקרבו מתיריו, ולכן קושיית הגמרא היא רק במקום ששתק בהזאות אחרונות, שהיות ומחמת הזריקה אין בהן דין ריצוי לפיגול, אלא רק מחמת דין קרבו מתיריו, ובוה לא נאמר דין ריצוי לפיגולו מאחר ואינן נצרכות להרצאת הפיגול, ממילא הרי הן כמים בעלמא, וחסר כאן "קרבו מתיריו".

12. הקשה בכתבי הגרי"ז, מאחר וסדר העבודה היא, שחיטת הפר, חפינת הקטרת ואח"כ הזאות, והדין הוא שקטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה ולא כלום, הרי שאם נשפך הדם וצריך פר אחר להכשירו נמצא שהיתה חפינת הקטורת קודם לשחיטת הפר, והוא הדין אם נפסל הדם במחשבת פיגול, ואם כן, כאשר נפסל הדם מחמת הפיגול בהזאות נפסלה אף הקטורת, ומעתה יפסלו ההזאות שאחריהן מטעם הקדמתן לקטרת, וכלפי פסול זה לא שייך כלל שיהו מרצות לפיגולו!?

והביא דברי התוס' בימא [ס] שכתבו שרק שחיטת הפר הראשון הוא מסדר עבודות היום, אהל כששוחט עוד פרים אין הם משום עבודת היום אלא רק משום צורך הקרבן, ומשום כך,

בברייתא אחרת **ארבעים ושבע?**

ומתריצין: **הא** ברייתא זו ששנתה ארבעים ושלוש, היינו **כמאן דאמר מערבין** את דם הפר ודם השעיר ליתן מהם על **קרנות** מזבח הפנימי, ונמצא מתן קרנות המזבח ארבע מתנות בלבד. ובמסכת יומא חלקו ר' יאשיה ור' נתן במה שנאמר "ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח", אחד אמר, שיהיו מעורבים, ואחד אמר, מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו.

והא ברייתא זו ששנתה ארבעים ושבע הינה **כמאן דאמר אין מערבין** את דמיהם למתן קרנות, נמצא שנותן מכל אחד מהם ארבע מתנות, והרי כאן ארבע¹⁴ נוספות על ארבעים ושלוש.

ומקשינן: **והא תניא** בברייתא אחרת, **ארבעים ושמונה?**

ומתריצין: **הא** ברייתא זו ששנתה ארבעים ושמונה הינה **כמאן דאמר שיריים מעבבין** ואם לא שפך שיירי הדם ליסוד מזבח החיצון לא כיפר ולכך צריך עוד מתנה אחת. **והא** הברייתות ששנו ארבעים ושבע וארבעים ושלוש **כמאן דאמר אין שיריים מעבבין** ואף אם לא שפכם, כיפר.

לטהרו של מזבח,¹³ והטעם שחל כאן הפיגול, כי מאחר וכל אחד הינו כפרה בפני עצמה, ואם היה עושה אותן כהלכתן ללא מחשבת פיגול היתה עבודתו כשרה, הוא הדין לענין פיגול, שהרי קרבו כל מתיריו של כל אחד ונגמרה העבודה בחבירו. ואפילו לדעת רבנן הסבורים שאם נשפך הדם באמצע העבודה, יש לו להתחיל את מתן הדם השני מתחילה, היינו רק אם נשפך באמצע המתנות, אבל באופן שגמר מתנה אחת אין צריך לחזור ולהזות את אלו שכבר סיים את הזאתן. אבל בפר אחד, מודה רבי מאיר שלא חל פיגול, כיון שלא סיים זריקתו מעולם.

רבא אמר: אפילו תימא בפר אחד ושעיר אחד דיבר רבי מאיר ולא בארבעה, ומה ששאלת שחצי עבודה אינה כלום לפיגול, אומר לך, **לפיגולו מרצה** זריקת דם זה, כי כשם שאם חישב מחשבת פיגול בעת השחיטה, קרויה זריקת דמו הפסול "קרבו כל מתיריו" לענין שמרצה לפיגולו, הוא הדין כאשר מחשב בעת חצי זריקה ושתק בחציה, שתחשב זריקתו "קרבו מתיריו", כל זמן שלא עירב בה מחשבה אחרת.

ומקשינן: מדוע שנתה הברייתא לגבי מתנות יום הכפורים **"ארבעים ושלוש"**, **והא תניא**

ראשון, ומפר שני יתן את יתר המתנות בשתיקה, יהיה זה פיגול לדעת רבי מאיר.

14. כתב השפת אמת, מכאן מוכח שאף לשיטה זו הסוברת שאין מערבין לקרנות, מכל מקום להזאות על טהרו של מזבח, מערבין, שאם לא כן, נמצא שיש יותר מארבעים ושבע הזאות, וכן ממה שמבואר בהמשך הגמרא, שלשיטה

לא נאמר כלפי שאר הפרים פסול הקדמת חפינה לשחיטה, כי דין זה אמור רק בשחיטה של סדר היום.

13. כתבו התוס' [ד"ה כי מדין], נקטה הגמרא ארבעה פרים בכדי להעמיד כיצד לרבי מאיר ניתן לפגל בכל המקומות שהזכיר, אולם וודאי שאף אם יפגל רק במתנות של בין הבדים מפר

ועתה, מקשה הגמרא על ריש לקיש הסובר שטעמו של רבי מאיר אינו משום שמפגלין בחצי מתיר: **מיתבי**: נאמר בבבלייתא במנחות, **במה דברים אמורים** שהמנחה נעשית פיגול אף אם חישב בעת עבודה אחת, דווקא אם חישב בעת הקמיצה, או **במתן כלי** או **בהילוך**, שמאחר ואלו עבודות הנעשות במתיר אחד בלבד, שהרי אינן נעשות בלבונה אלא בקומץ, יש כאן עבודה שלמה שנתפגלה, אבל כאשר **בא** לו הכהן להקטרה שהיא עבודה הנעשית בשני מתירים – הקטרת קומץ והקטרת לבונה, אם נתן את הקומץ **במחשבה** של פיגול **ואת הלבונה בשתיקה**, או **שנתן את הקומץ בשתיקה** ואת הלבונה **במחשבה**, רבי מאיר אומר, הרי זה פיגול וחייבין עליו כרת אם אכל ממנו, והכמים אמורים, אין בו חיוב כרת עד שיפגל בכל המתיר.

ומתריצין: **אימא** לשנות בבבלייתא: "או את הקומץ בשתיקה **וכבר נתן תחילה את הלבונה במחשבה**", ומשום כך נתינה שניה שהיתה בשתיקה, על דעת ראשונה הוא עושה. ומקשינן על תירוצן זה שתי קושיות: **חדא**,

ועוד, **הא תניא** בבבלייתא אחרת "או שנתן את הקומץ בשתיקה **ואחר כך** נתן את הלבונה במחשבה" וכזו אי אפשר לפרש "וכבר נתן"?

ומסיקה הגמרא: **קשיא**!

מתניתין

בפרשת קרבן שלמים מבואר דין פיגול, שהחושב בעת עבודת הדם [שחיטה, קבלה, הולכה וזריקה] על אכילת אדם, או על אכילת מזבח [זריקת הדם או הקטרה של אימורים] שתהיה חוץ לזמנו, הרי הוא מפגל במחשבתו הפסולה את הקרבן, וחייבים כרת על אכילת בשרו של הפיגול.

דין זה של פיגול נלמד מקרבן שלמים לשאר הקרבנות, ובלבד שיהיו דומים לשלמים מה שלמים יש להם "מתיר" בין לאדם ובין למזבח, שזריקת הדם מתירה את בשר השלמים לאכילת אדם ומתירה את הקטרת אימוריו למזבח, אף בשאר קרבנות אין

קתני מיהא, נתן את הקומץ תחילה בשתיקה ולאחר מכן את הלבונה במחשבה של פסול, ופליג בזה רבי מאיר, ומבואר בזה שהוא סובר "מפגלין בחצי מתיר", ולא כפי שאמר ריש לקיש!?

הסוברת שפיכת שריים מעכבת, ושיש ליתן ארבעים ושמונה מתנות, מוכח ששופך מדם שניהם כשהוא מעורב, והיינו שמערכו קודם מתן דם לטהרו של מזבח. והטעם, משום שנאמר

"והזה על המזבח שבע פעמים" ואם כן, אין להוסיף על שבע, ולכך היה מערבן. והביא שכתבו כן התוס' ביומא [נח א].

הסוברת שפיכת שריים מעכבת, ושיש ליתן ארבעים ושמונה מתנות, מוכח ששופך מדם שניהם כשהוא מעורב, והיינו שמערכו קודם מתן דם לטהרו של מזבח. והטעם, משום שנאמר

מתפגל אלא דבר שיש לו "מתיר". אך אין מתפגל דבר שהוא מתיר אחרים, ודבר שהוא עצמו אין לו מתיר אחר.¹⁵

ועל יסוד זה אומרת המשנה:

א. ואלו דברים שאין חייבין עליהם כרת¹⁶

באכילתם משום פיגול: הקומץ. קמץ את המנחה על דעת לאכול שייריה למחר, נתפגלה המנחה בכך. אך האוכל את הקומץ אינו חייב כרת, משום שאין הפיגול חל אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים, והקומץ מתיר את שיירי המנחה, ואינו נותר על ידי דבר אחר.¹⁷

ולכאורה מבואר בזה כתירוץ השני של תוס', שכל שהוא דבר הניתר, חל בו פיגול על ידי מתיריו.

16. כן כתב רש"י. ומשמע, דווקא חיוב כרת אין בהם, אבל מכל מקום נפסלו. וכן כתבו התוס' לקמן [קד ב ד"ה לא מחשבה]. ואף המשנה למלך [פסולי המוקדשין, יח ז] העלה כן בדעת הרמב"ם שיש איסור באכילתם מאחר והם פסולים, ומשום כך, אף מחשבת חוץ למקומו פוסלת בהם. ובקרבן אורה כתב בפשיטות שיש לחלק בזה, שהדברים המתירים כגון הקומץ והלבונה, פסולים מחמת שנפסל הזבח או המנחה על ידי הפיגול, ויש לאו על אכילתן משום אכילת פסול המוקדשין, וכמו שכתב הרמב"ם [שם יח ג], ואילו אותם שהעדר פיגולם הוא מחמת היותם דבר שאין לו מתירין, וכגון קטורת ומנחת כהנים, כשירים לגמרי אפילו אם חישב בהם, כי מאחר ואין בהם לא לאו ולא כרת, מפני מה יפסלו.

אולם, התוס' לעיל [כג ב ד"ה הא] כתבו שאפילו פסול אין בהם.

17. התוס' [ד"ה הקומץ] הביאו את קושיית רש"י במנחות [יד א], מדוע הוצרכנו בקומץ לטעם זה שאין לו מתירים בכדי לפטור על אכילתו, בלאו הכי לא יהיה חייב עליה משום פיגול, כי מאחר ואין הפיגול חל אלא אם כן קרב המתיר כמצוותו, הרי שצריך הקומץ להיות

15. בהמשך המשנה מבואר שעל הלבונה אין חייבין משום פיגול. והקשו התוס', מאחר וקמיצת הקומץ מתירה את הלבונה להקטרה, אם כן חשובה היא כדבר שיש לו מתירין, ומדוע לא יהיה חייב עליה משום פיגול?

ותירוץ, מאחר ועיקר דין פיגול למדנו משלמים, הרי הלבונה אינה דומה לשלמים, מאחר והיא עצמה "מתיר", שמתירה את השיירים באכילה. ומבואר בזה, שאף על פי שהיא דבר הניתר, מכל מקום כיון שהיא גם דבר המתיר אין היא מתפגלת.

עוד תירוץ, שאינה דומה לשלמים, כי אמנם יש לה מתיר אחר, אבל אין מתיר זה נעשה על גבי המזבח, ובשלמים למדנו שרק דבר שיש לו מתיר על גבי המזבח יש בו פיגול. ולתירוץ זה מבואר שאף דבר המתיר אחרים, כל שהוא ניתר על ידי דבר אחר יש בו פיגול, ורק שצריך שמתירו יהיה על גבי המזבח.

ובחדושי מרן רי"ז הלוי [מעילה ב י] ביאר בדברי הרמב"ם [פסולי המוקדשין יג ב] שכתב: מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי" אינו מדבר אלא במחשב בשעת הקרבה שיאכל ממנו ביום השלישי. לפיכך, אין מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח. הרי, שענין זה שיהיה דבר שיש לו מתירין, אינו תנאי בעלמא לענין פיגול שיהיה דומה לשלמים שיש להם מתירין, אלא עיקר הדין בזה הוא, שזו היא כל עצמותו של פיגול, שיתפגל על ידי מתיריו.

והקטרת¹⁸ שאינה ניתרת על ידי דבר אחר.¹⁹

והלבונה²⁰ הנקטרת עם הקומץ שהיא מתירה את השיריים, כמו הקומץ, אך לה עצמה אין

מחשבת פיגול בעת הקטרה הינה בזה שמחשב לאכול שייריה חוץ לזמנו, ולקטרת אין שיריים, וקמיצה אין בה, ומתן כלי שלה אינו בכלל עבודה, ולא מצינו בה אלא הולכה שעשאה על מנת להקטירה למחר, ולדעת רבי שמעון הסובר שהולכה אינה עבודה, הרי שלא שייך בה פיגול כלל, וכן קשה לגבי מנחת נסכים ומנחת כהן המובאות בהמשך המשנה.

וכן הקשה בכתבי הגר"ז, והוסיף, שאף אם נאמר שמודה רבי שמעון בהולכת פנים שחשובה הולכה, ומשום שטעמו של רבי שמעון היא בזה שהולכה הינה עבודה שאפשר לבטלה, ואילו הולכת פנים אי אפשר לבטלה, מכל מקום קשה במנחת כהנים הנעשית על המזבח שאין בה הולכה כלל!?

וכתב, שבהכרח אין המשנה סוברת כרבי שמעון, שהרי הוא סובר שכל שלא נעשה על גבי המזבח החיצון אין בו פיגול, ואם כן מדוע הוצרכה המשנה למעט את הקטורת מחמת שהיא דבר שאין לו מתירין? ועוד, שהרי לדעת רבי שמעון כל דבר שאינו נאכל אין חייבים עליו משום טומאה, וכתבו התוס' שהוא הדין שאין חייבין עליו משום פיגול, ואם כן, בלאו הכי פטור על אכילת הקטרת מחמת שאין היא דבר הנאכל, ואין צריך לדין זה של דבר שאין לו מתירין.

20. עיין לעיל מה שהובא מדברי התוס' לגבי קומץ שהקשו, מדוע הוצרכנו לטעם זה שאין לו מתירין, בלאו הכי אין בו פיגול משום שאם אכל ממנו נמצא שלא קרבו מתיריו. וכן הקשו לגבי לבונה, ובכתבי הגר"ז הביא בשם הגר"ח שאמר, שהלבונה די לה בהקטרת שני קרטיץ, ואם כן, בזה לבד כבר קרב המתיר כמצוותו, אלא שלדעת רבנו תם הסובר שבהקטרת מקצתו

מוקטר בכדי שיחול בו פיגול, שהקטרתו היא הקרבת המתיר, ואם כן, כל שאכל ממנו ולא הקטירו, פקע פיגולו!?

ותירצו, שהמשנה עוסקת באופן שנתנו על המזבח והוצת האור ברובו שבזה חשוב שקרב המתיר כמצוותו, וכפי שמבואר בגמרא במנחות [כו ב] שמשעה שהוצת האור ברובו מתיר הקומץ את השיריים באכילה, והקשו, הרי אם הוצת האור ברובו, כבר פקע פיגולו ממנו ואין חייב על אכילתו, וכפי המבואר לקמן [מג א] ובכריתות [יד א] שאף לגבי איסור אכילה פקע פיגולו!?

וכתבו התוס', שהמשנה עוסקת באופן שהעלה על המזבח חציו של הקומץ, וחציו לא העלה, שלא פקע הפיגול על ידי שהוצת האור ברובו, אלא מחציו שהעלה, אבל מחציו שעל הארץ לא פקע פיגול, והיה לו להתחייב על אכילתו אלמלא דין זה שדבר שהוא מתיר אין חייבין עליו משום פיגול.

18. הקשה בכתבי הגר"ז, דעת רש"י בשבועות [יא א], שקטורת הסמים אינה נפסלת בלינה מדאורייתא, ואם כן, כיצד יתכן בה פיגול? הרי מחשבת הקטרתה למחר אינה נחשבת חוץ לזמנו!?

וכתב, שאולי כוונת המשנה למחשבת חוץ למקומו הפוסלת, שאף היא אינה חלה בכל הדברים המתיריים, והיינו כדעת התוס' שכל אלו המנויים כאן במשנה אינם נפסלים כלל.

19. הקשה הקרן אורה, כיצד יתכן פיגול בקטרת, הרי אין הפיגול חל אלא על ידי מחשבה באחת מארבע עבודות אלו: קמיצה, מתן כלי, הילוך, הקטרה, ואילו הקטרת שכולה כליל אין בה אף אחת מעבודות אלו, שהרי